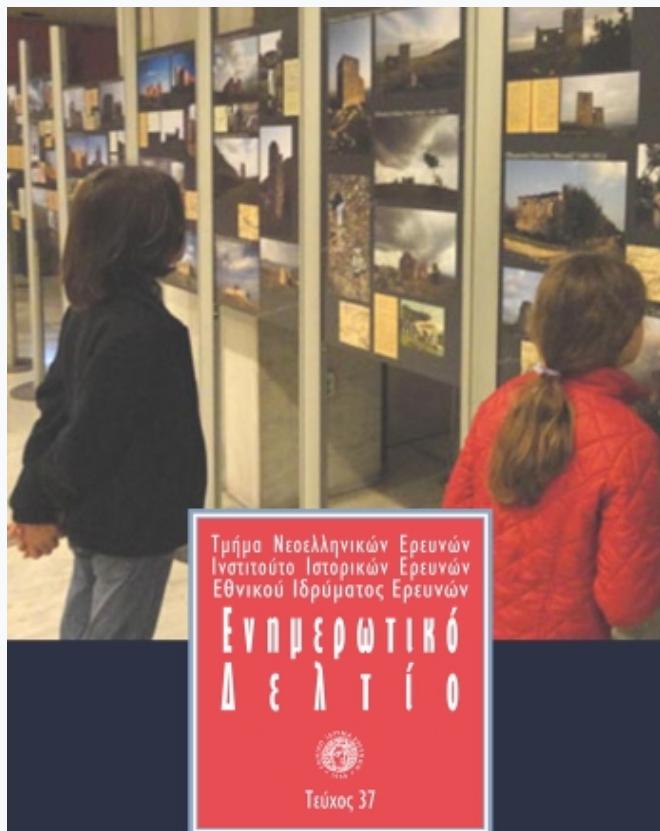

Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 37 (2012)

Νέες εκδόσεις του ΚΝΕ

doi: [10.12681/news.13](https://doi.org/10.12681/news.13)

Βιβλιογραφική αναφορά:

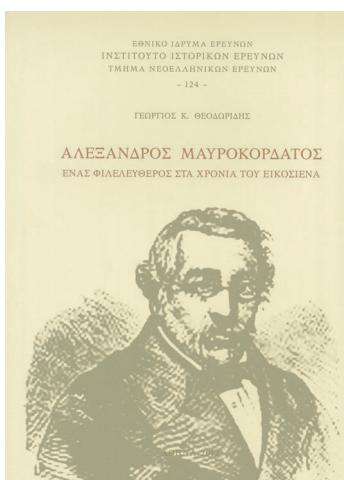
Νέες εκδόσεις του ΚΝΕ. (2013). *Ενημερωτικό Δελτίο*, 37, 6–12. <https://doi.org/10.12681/news.13>

Γεώργιος Κ. Θεοδωρίδης,

Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ένας φιλελεύθερος στα χρόνια του Εικοσιένα,

Τμήμα Νεοελληνικών Ερευνών-124, "Βιβλιοθήκη Ιστορίας των Ιδεών"-10,

IIE/ ΕΙΕ, Αθήνα 2012, 463 σελ. [ISBN 978-960-9538-12-1]

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος συγκαταλέγεται μεταξύ των πλέον αμφιλεγόμενων προσωπικοτήτων του Εικοσιένα και των πρώτων δεκαετιών του ελληνικού κράτους. Το έσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης σήμανε και μια γενικότερη "κρίση" της ελληνικής παραδοσιακής κοινωνίας, η οποία δέχτηκε με βίαιο τρόπο τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης της με τον κόσμο και τον εαυτό της. Έτσι, από την πρώτη στιγμή της Επανάστασης εμφανίζεται μια αντίθεση ανάμεσα στους ετερόχθονες και τους αυτόχθονες κατοίκους, η οποία δεν είναι απλώς γεωγραφικής φύσης ή προέλευσης αλλά σύντομα αποκτά κοινωνικοπολιτισμικό χαρακτήρα.

Ο Μαυροκορδάτος είναι ένας πολιτικός στο επίκεντρο των ρευμάτων του

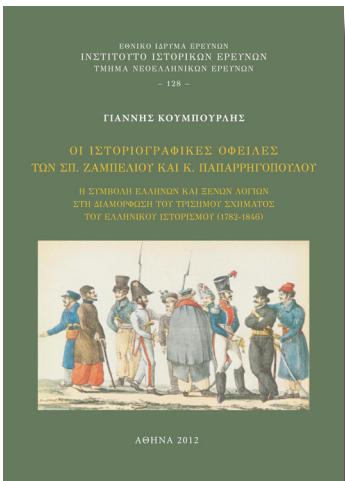
Διαφωτισμού και της αποτόκου τότε εθνικιστικής ιδεολογίας, ο οποίος θα βρεθεί αντιμέτωπος με τα παραδοσιακά στρώματα στην επαναστατημένη Ελλάδα. Διαθέτοντας ένα πολιτισμικό και προσωπικό πολιτικό κεφάλαιο, θα έχει την ευκαιρία, στη νέα ιστορική πραγματικότητα, να δράσει εντός των ορίων θεσμών και διαδικασιών που προκρίνονται στο πλαίσιο των νέων αυτών πολιτικών και ιδεολογικών ρευμάτων. Θα συμμετάσχει στη συγκρότηση των νέων θεσμών, στη διαμόρφωση πολιτικών ομαδοποιήσεων και στην επιβολή μηχανισμών και στρατηγικών που απαντούν στα δεδομένα και τις ανάγκες ενός σύγχρονου εθνικού τύπου κράτους.

Γιάννης Κουμπούρλής,

Οι ιστοριογραφικές οφειλές των Σπ. Ζαμπέλιου και Κ. Παπαρρηγόπουλου.

Η συμβολή Ελλήνων και ξένων λογίων στη διαμόρφωση του τρισήμου σχήματος του ελληνικού ιστορισμού (1782-1846),

Τμήμα Νεοελληνικών Ερευνών-128, ΙΙΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2012, 597 σελ.

Στο βιβλίο εξετάζονται οι ιστοριογραφικές επιδράσεις που δέχτηκε ο ελληνικός ιστορισμός του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου (1815-1891) και του Σπυρίδωνα Ζαμπέλιου (1815-1881) προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης του σχήματος της τρισχιλετούς ιστορικής συνέχειας του ελληνικού έθνους. Καταδεικνύεται η επιρροή που άσκησαν οι, ξένοι κατά κύριο λόγο, συγγραφείς που κατομάζονται από τον Παπαρρηγόπουλο και τον Ζαμπέλιο, σε κείμενα τους του 1846 και του 1852 αντίστοιχα, ως σημαντικοί για την κατανόηση της ελληνικής ιστορίας, αρχαίας, μεσαιωνικής και νεότερης.

Το βιβλίο εστιάζει την προσοχή του σε μια εποχή κατά την οποία οι δύο Έλληνες λόγιοι αναζητούσαν απαντήσεις

σε συγκεκριμένα επιμέρους προβλήματα που αφορούσαν στη συγγραφή μιας γενικής και πλήρους ιστορίας του ελληνικού έθνους από την αρχαιότητα έως τις μέρες τους και αναδεικνύει τη συμβολή ιστοριογράφων όπως ο J. Emerson, ο J. W. Zinkeisen και ο G. Finlay στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ιστορικής συνειδησης. Τα κείμενα των εν λόγω συγγραφέων μελετώνται ως δυνητικές αποθήκες επιρροών για τους δύο Έλληνες ιστοριογράφους, όταν αυτοί εισέρχονταν στην τελική ευθεία της συγγραφής των μειζόνων έργων τους. Το βιβλίο επιχειρεί, ως εκ τούτου, να συμβάλει στην κατανόηση της αποκρυστάλλωσης του τρισήμου σχήματος του ελληνικού ιστορισμού ως μιας διανοητικής διαδικασίας που είχε σαφώς και μια διεθνή διάσταση, αφού οι ιστοριογραφικές συνθέσεις του Ζαμπέλιου και του Παπαρρηγόπουλου οικοδομήθηκαν στη βάση ενός γόνιμου διαλόγου με την ευρωπαϊκή λογιοσύνη της εποχής τους – διαλόγου πάνω σε ιστοριογραφικά ζητήματα που, πριν απασχολήσουν τους Έλληνες εθνικούς ιστοριογράφους, είχαν προσελκύσει το ενδιαφέρον της ευρωπαϊκής λογιοσύνης, ιδίως μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης του 1821 η οποία αποτέλεσε σημαντικό σημείο αναφοράς για ορισμένα από τα ευρωπαϊκά πνευματικά ρεύματα του πρώτου μισού του 19ου αιώνα.

Οι περισσότερες από τις ιστοριογραφικές συμβολές που παρουσιάζονται στο βιβλίο ανήκουν ουσιαστικά σε ένα ολόκληρο ιστοριογραφικό ρεύμα, τη "φιλελληνική ιστοριογραφία για το 1821". Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει

λοιπόν μια σύντομη επισκόπηση του εν λόγω ρεύματος, ενώ στο ίδιο κεφάλαιο εντάσσεται και μια από τις σχετικές απουσίες αυτού του βιβλίου, οι καθαρά θεωρητικές, δηλαδή, επιδράσεις που δέχτηκε ο ελληνικός ιστορισμός, πάλι εν είδει μιας επισκόπησης των σημαντικότερων από αυτές.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στον Σουαζέλ-Γκουφιέ ο οποίος αποτέλεσε μια από τις προσφιλέστερες αναφορές των φιλελλήνων συγγραφέων. Το κείμενο του Σουαζέλ-Γκουφιέ, με τίτλο "Προκαταρκτικός Λόγος" (1782), ήταν εκείνο που διαμόρφωσε όχι μονάχα πολλούς από τους κατοπινούς κοινούς τόπους περί ελληνικής ιστορίας αλλά και το πρίσμα μέσα από το οποίο θα συνδέοταν στο εξής η ιστορία των Ελλήνων με την εκάστοτε ευρωπαϊκή, ή και την παγκόσμια, γεωπολιτική συγκυρία.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται τα κείμενα τριών Γάλλων λογίων (Μπορύ Ντε Σαιν-Βενσάν, Κλωντ Ντενί Ραφενέλ, Αμπέλ Φρανσουά Βιλλμαίν) οι οποίοι όρισαν σε μεγάλο βαθμό το πεδίο που καλούμε ιστορία του ελληνικού λαού, τόσο από την άποψη του χρόνου όσο και από εκείνη του χώρου, ως προς το ποιες, δηλαδή, ιστορικές εποχές και γεωγραφικές περιοχές θα πρέπει να είναι αντικείμενο του ενδιαφέροντός μας όταν κάνουμε λόγο για "ελληνική ιστορία". Επίσης, οι δύο τελευταίοι, αν και μέσα από τελείως διαφορετικούς δρόμους, επέδειξαν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη βυζαντινή ιστορία, θεωρώντας τη μελέτη της απαραίτητη για την κατανόηση της ιστορίας των νεότερων Ελλήνων.

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο σε τρεις Έλληνες λογίους, τον Μάρκο Φίλιππο Ζαλλώνη, τον Ιακωβάκη Ρίζο Νερουλό και τον Ιωάννη Φιλήμονα, οι οποίοι διαμόρφωσαν τον μύθο του προεπαναστατικού ελληνικού κράτους εν τω οθωμανικώ κράτει. Παρά τις πολλές διαφορές τους, και υποκινούμενοι από τελείως διαφορετικά κίνητρα, οι τρεις αυτοί συγγραφείς αντιλαμβάνονταν το ελληνικό θένος στην προεπαναστατική του κατάσταση ως ένα πλήρως σχηματισμένο θένος, στο πλαίσιο του οποίου είχαν διαμορφωθεί αφενός οι κοινωνικές ομάδες και αφετέρου οι κοινωνικοπολιτικοί θεσμοί που θα διαδραμάτιζαν αποφασιστικό ρόλο στην πορεία προς την έκρηξη της Επανάστασης του 1821 και τη συγκρότηση ενός ελληνικού εθνικού κράτους. Εν ολίγοις, οι τρεις αυτοί συγγραφείς είχαν αναπτύξει μια, στοιχειώδη έστω, αντίληψη περί "εθνικής τελεολογίας" και, ως εκ τούτου, θεμελίωσαν τις ιστορικές τους αναλύσεις πάνω στην ιδέα περί του αναπόφευκτου χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης.

Το πέμπτο κεφάλαιο πραγματεύεται το έργο του Τζέημς Έμερσον, του πρώτου συγγραφέα που συνέταξε μια ευρείας κλίμακας "ιστορία της Ελλάδας" (1830), η οποία άρχιζε, στην περίπτωσή του, από τη στιγμή της υποταγής των αρχαίων Ελλήνων στους Ρωμαίους και έφθανε μέχρι και την Επανάσταση του 1821. Ως εκ τούτου, ήταν ο πρώτος ιστοριογράφος που ήλθε τόσο έντονα αντιμέτωπος με το πρόβλημα της άνισης κατανομής των ιστορικών πηγών στις διάφορες φάσεις της "τρισχιλιετούς" ελληνικής ιστορίας. Παρ' όλα αυτά, ο Ιρλανδός λόγιος αναμετρήθηκε με ένα τεράστιο ιστορικό υλικό και διαμόρφωσε επιμέρους αντίληψεις περί συγκεκριμένων περιόδων της ελληνικής ιστορίας, οι οποίες έμελλε να αναπαραχθούν από τους κατοπινούς ιστοριογράφους της Ελλάδας, Έλληνες και ξένους.

Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με την *Ιστορία* της Ελλάδας του Γιόχαν Βίλχελμ Τσινκάιζεν (1832) η οποία αποδεικνύει ότι το κρίσιμο ζήτημα για τη συγγραφή μιας γενικής και πλήρους ιστορίας του ελληνικού έθνους συνίστατο όχι τόσο στον εντοπισμό των ιστορικών τεκμηρίων, αλλά στην εξεύρεση μιας "καθοδηγητικής ιδέας", ήτοι ενός κεντρικού ερμηνευτικού σχήματος, που θα ήταν σε θέση να υποστηρίξει το εθνικό αφήγημα. Σε ένα μεγάλο βαθμό, ο Τσινκάιζεν είναι αυτός που συγκροτεί και που οριοθετεί το αντικείμενο το οποίο θα καλείται στο έχης "Ιστορία του ελληνικού έθνους από την αρχαιότητα έως σήμερα". Η έκδοση της *Ιστορίας* του σηματοδοτεί το τέλος μιας εποχής, αυτής της φιλελληνικής ιστοριογραφίας για το 1821, και την απαρχή μιας νέας, εκείνης στην οποία θα εκδίδονταν τα έργα της ελληνικής εθνικής ιστορικής σχολής.

Το έβδομο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη συμβολή του Γκέοργκ Λούντβιχ φων Μάουρερ. Η γοητεία που άσκησε στον Παπαρρηγόπουλο το έργο του Μάουρερ δεν εξαντλείται βέβαια σε καθαρά ιστοριογραφικά ζητήματα. Ο Μάουρερ λειτούργησε πάντως ως πρότυπο προς την κατεύθυνση του τρόπου με τον οποίο θα έπρεπε, κατά τον Παπαρρηγόπουλο, να συνταχθεί η ιστορία του ελληνικού έθνους: στηριζόμενη δηλαδή στα δεδομένα των ιστορικών πηγών, κατά τις διδαχές ενός Ράνκε, με τη "φιλοσοφική έποψη" της ιστορικής πορείας του ελληνισμού να υποτάσσεται σε αυτά τα δεδομένα, να λειτουργεί ουσιαστικά ως προς αυτά επικουρικά.

Το όγδοο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο σε ένα Γάλλο λόγιο, τον Συπριέν Ρομπέρ, ο οποίος επηρέασε τα μέγιστα τον Σπ. Ζαμπέλιο. Όλα τα επιμέρους επιστημονικά τεκμήρια που προσκόμιζε ο Συπριέν Ρομπέρ, από την ιστορία, τη γλωσσολογία και την εθνολογία, έμοιαζαν να λειτουργούν υποστηρικτικά προς ένα κεντρικό γεωπολιτικό επιχείρημα το οποίο ξεπηρετούσε τις βλέψεις του ελληνικού αλυτρωτικού εθνικισμού.

Το ένατο κεφάλαιο ασχολείται με το πρώιμο έργο του Τζωρτζ Φίνλεϋ, δηλαδή με την επίδραση που άσκησε ο Φίνλεϋ στους Έλληνες εθνικούς ιστοριογράφους τη στιγμή ακριβώς κατά την οποία εκείνοι άρχιζαν να διαμορφώνουν το τρίσημο σχήμα τους. Ως εκ τούτου, ο Φίνλεϋ για τον οποίο γίνεται λόγος είναι ο Φίνλεϋ των δύο πρώτων σημαντικών έργων τα οποία φέρουν την υπογραφή του (1836 και 1844). Στα εν λόγω κείμενα του Φίνλεϋ, η ιστορία (της επιβίωσης) του ελληνικού έθνους ταυτίζεται με εκείνη της επιβίωσης των θεσμών αυτοδιοίκησής του: η ιστορική συνέχεια των Ελλήνων ερείδεται όχι μονάχα στη γλώσσα και τη θρησκεία, αλλά και (αν όχι ακόμη περισσότερο) σε αυτούς ακριβώς τους πολιτικούς θεσμούς, οι οποίοι αποτέλεσαν κατά τη γνώμη του τον ουσιαστικότερο φορέα μετάδοσης της γλώσσας και της θρησκείας από γενιά σε γενιά.

Το βιβλίο κλείνει με ένα κεφάλαιο που έχει τίτλο "Αντί Επιλόγου. Περί Βυζαντίου, ερμηνευτικών σχημάτων και εθνικού αφηγήματος", το οποίο συνιστά μια προσπάθεια ανατοποθέτησης της διαδικασίας διαμόρφωσης του τρισήμου σχήματος του ελληνικού ιστορισμού στο ιστορικό της συγκείμενο.

Olga Cicanci,

Πολιτικά ζητήματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης στον ελληνόγλωσσο Τύπο της Ρουμανίας τον 19ο αιώνα.

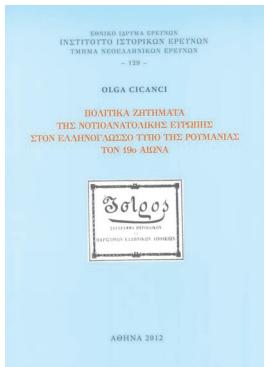
Μετάφραση: Νικόλαος Διαμαντόπουλος,

Επιμέλεια: Γιούλα Κουτσοπανάγου,

Τμήμα Νεοελληνικών Ερευνών-129,

"Βιβλιοθήκη Εγκυκλοπαίδειας του Ελληνικού Τύπου"-4,

IIE / EIE, Αθήνα 2012, 171 σελ. [ISBN 978-960-9538-11-4]

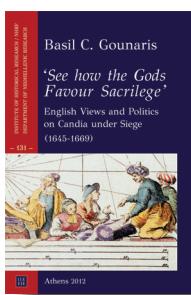
Tο βιβλίο αποτελεί μετάφραση ομώνυμου βιβλίου στα ρουμανικά που εκδόθηκε το 1995, με προσθήκες και βελτιώσεις της συγγραφέως του και της επιμελήτριας. Μελετώνται και αναδεικνύονται τα προβλήματα του πολιτικού προσανατολισμού στα θέματα που απασχόλησαν τις ελληνόγλωσσες εφημερίδες, το Ανατολικό Ζήτημα, η θέση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στις βαλκανικές χώρες και οι προτάσεις για τη Βαλκανική Ομοσπονδία και την οργάνωση των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Basil C. Gounaris,

"See how the Gods Favour Sacrilege". English Views and Politics on Candia under Siege (1645-1669),

Department of Neohellenic Research-131,

Institute of Historical Research / NHRF, Athens 2012, 133 σελ.

Hμελέτη στηρίζεται σε βρετανικό αρχειακό υλικό και επιχειρεί να εξετάσει συνολικά τη βρετανική στάση κατά τον Κρητικό Πόλεμο (1645-1669). Η σταδιακή κατάκτηση της βενετοκρατούμενης Κρήτης από τους Οθωμανούς και η πολυετής πολιορκία του Χάνδακα συγκλόνισαν την Ευρώπη, που εξακολούθουσε να ταλανίζεται ανάμεσα στα σταυροφορικά όνειρα και τη σκληρή διπλωματία. Η Βρετανία ήταν η χώρα που μπορούσε να γύρει τη ζυγαριά σ' έναν θαλάσσιο αγώνα. Είχε τις απαραίτητες ναυτικές δυνάμεις για να το κάνει. Διατηρούσε εξάλλου μια "ειδική σχέση" με τη Γαληνότητη Δημοκρατία, λόγω της αντίστασης των Βενετών στη

Ρώμη και την Ισπανία και, δευτερευόντως, του αγώνα τους εναντίον της κοινής ισλαμικής πειρατικής απειλής. Η "ειδική σχέση" της Βενετίας με το Λονδίνο, στο πλαίσιο μιας χριστιανικής αλληλεγγύης, ήταν μόνον η μία όψη του νομίσματος. Η άλλη ήταν ο σκληρός εμπορικός πόλεμος της σταφίδας των Ιονίων νήσων και γενικότερα ο

ανταγωνισμός για το διαμετακομιστικό εμπόριο. Οι ιδεολογικές παράμετροι του ζητήματος δεν ήταν αμελητέες, ειδικά μετά την επικράτηση του Cromwell, ενώς μαχητή της πίστης. Στην πράξη, ωστόσο, τα εμπορικά συμφέροντα υπερίσχυσαν. Η σωτηρία της Κρήτης προς όφελος της Βενετίας αποτελούσε μια αλτρουιστική επιλογή, που δεν ήταν ποτέ ούτε μπορούσε να είναι στις προτεραιότητες του Λονδίνου.

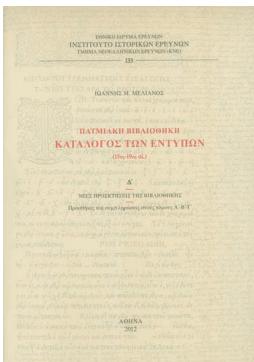
Ιωάννης Μ. Μελιανός,

Πατριαρκή Βιβλιοθήκη, Κατάλογος των εντύπων (15ος-19ος αι.),

τ. Δ': Νέες προσκτήσεις της Βιβλιοθήκης. Προσθήκες και συμπληρώσεις στους τόμους Α'-Β'-Γ',

Τμήμα Νεοελληνικών Ερευνών-133,

ΙΙΕ / ΕΙΕ, Αθήνα 2012, 303 σελ. [ISBN 978-960-9538-17-6]

Tο έργο συνεχίζει το τρίτομο έργο των Εμμ. Ν. Φραγκίσκου και διακ. Χρυσόστομου Φλωρεντή (τ. Α': βιβλία των ετών 1479-1800, Αθήνα 1991· τ. Β': βιβλία των ετών 1801-1890, Αθήνα 1995· τ. Γ': βιβλία των ετών 1801-1900, Αθήνα 1996), καρπό ερευνητικών αποστολών του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών και των προσπαθειών των συγγραφέων του. Στον τέταρτο τόμο περιλαμβάνονται τα έντυπα βιβλία που αποκτήθηκαν μετά το 1996 από διάφορες βιβλιακές συλλογές που περιήλθαν ή κληροδοτήθηκαν στη Μονή, καταλογογραφημένα με τους κανόνες και τις υψηλές προδιαγραφές του έργου-προτύπου στο είδος του.

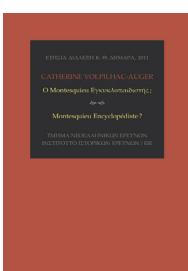
Catherine Volpilhac-Auger,

Ο Montesquieu Εγκυλοπαιδιστής; / Montesquieu Encyclopédiste?

Μετάφραση: Γιώργος Κουτζακιώτης - Γιώργος Τόλιας.

Ετήσια Διάλεξη Κ. Θ. Δημαρά-2011, Τμήμα Νεοελληνικών Ερευνών,

ΙΙΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2012, 136 σελ.

Oδέκατος έκτος τόμος της ετήσιας Διάλεξης Κ.Θ. Δημαρά, περιλαμβάνει τη μελέτη της Catherine Volpilhac-Auger γύρω από την άδηλη σχέση του Montesquieu με την Εγκυλοπαίδεια και τους εκδότες της. Η διεισδυτική αυτή ανάλυση φωτίζει πολιτικές δεσμεύσεις και εκδοτικές στρατηγικές κατά την κορύφωση του Διαφωτισμού και προτείνει ένα στοχασμό γύρω από τον ρόλο της διανόησης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και τη συγκρότηση της δημόσιας σφαιράς.

The Historical Review / La Revue Historique

Department of Neohellenic Research / Département de Recherches

Néohelléniques,

Institute of Historical Research / Institut de Recherches Historiques

National Hellenic Research Foundation / Fondation Nationale de la

Recherche Scientifique,

volume IX (2012), 253 σελ.

Kυκλοφόρησε το έννατο τεύχος του ξενόγλωσσου επιστημονικού περιοδικού του ΚΝΕ, *The Historical Review / La Revue Historique*. Για το σκεπτικό της έκδοσης βλ. *Ενημερωτικό Δελτίο INE/EIE*, τχ. 30 (2005), σ. 7. Τα περιεχόμενα του τεύχους είναι τα ακόλουθα:

In Memoriam Aikaterini Koumarianou (1916-2012) ♦ SPECIAL SECTION / SECTION SPÉCIALE. SEAS, ISLANDS, HUMANISTS. George Tolias - Jean-Luc Arnaud, *Preface* ♦ Frank Lestringant, *Philosophie(s) de l'insulaire* ♦ George Tolias, *The Politics of the Isolario: Maritime Cosmography and Overseas Expansion during the Renaissance* ♦ Piero Falchetta, *Benedetto Cotrugli et son traité De navigatione (1464-1465)* ♦ Benedetta Bessi, *Cristoforo Buondelmonti: Greek Antiquities in Florentine Humanism* ♦ Nathalie Bouloux, *L'Insularium illustratum d'Henricus Martellus*.

♦ Machi Paizi-Apostolopoulou, *Appealing to the Authority of a Learned Patriarch: New Evidence on Gennadios Scholarios' Responses to the Questions of George Branković* ♦ Marc D. Lauxtermann, *Unhistoric Acts: The Three Lives of Romanos Nikiforou* ♦ Eugénie Drakopoulou, *L'art religieux orthodoxe du XVIIIe siècle et ses relations artistiques avec l'Orient et l'Occident* ♦ Ourania Polycandrioti, *Anciens et Modernes. Approches théoriques du roman grec (XIXe-XXe siècles)* ♦ Aytek Soner Alpan, *But the Memory Remains: History, Memory and the 1923 Greco-Turkish Population Exchange* ♦ CRITICAL PERSPECTIVES / APPROCHES CRITIQUES. Rosie Randolph, Sinan Kuneralp (ed.), *Ottoman Diplomatic Documents on the Origins of World War One: The Final Stage of the Cretan Question, 1899-1913 / Ottoman Diplomatic Documents on "the Eastern Question": The Cretan Uprising, 1866-1869* ♦ Henriette-Rika Benveniste, Doron Rabinovici, *Eichmann's Jews: The Jewish Administration of Holocaust Vienna, 1938-1945*.